

Innsådd stripe på jordbruksareal med pollinatorvennlige planter langs gårdsvei i Løten kommune i 2022. Foto: Wenche Dramstad.

Bruk av RMP-tiltaket «soner for pollinerende insekter» i 2019–2022

Soner for pollinerende insekter i form av striper med blomster langs jordbruksareal, kom inn som et eget tiltak under regionalt miljøtilskudd i landbruket (RMP) i 2019. Hensikten er å bedre levevilkårene for ville pollinerende insekter. Tiltaket ble først iverksatt på Østlandet og i Rogaland, men senere har det også blitt tatt i bruk i flere fylker. Her beskriver vi hvordan tiltaket har vært brukt, både med hensyn til kontinuitet over tid og hvor vi finner blomsterstripene.

BAKGRUNN

Åkerbruk utgjør 1/3 av jordbruksarealene i Norge. Oftest er det korn som dyrkes. Dette er vekster som hverken er avhengig av pollinatorer eller bidrar som matkilde for pollinatorer. Kornproduksjonen er konsentrert i områder med gode naturgitte vilkår, ofte også med stort press på arealutnyttningen. Innimellom arealene med korn dyrkes det imidlertid vekster som i større eller mindre grad er avhengige av pollinatorer, for eksempel raps eller frukttrær.

Landbruksdirektoratet (2017) påpeker at forekomsten av pollinatorer kan bli begrensende for avlingen i slike områder. For å ivareta pollinatorer og pollinering trengs det derfor avbøtende tiltak. Slike tiltak kan være å ivareta åkerholmer og kantsoner mot vann, skog og vei. I 2018 kom departementene med en nasjonal pollinatorstrategi. Her er det lagt vekt på at en skal jobbe for gode leveområder for pollinerende insekter. Det innebærer at det både finnes mat og bolplasser innen rekkevidde for ulike typer

pollinerende insekter (se Kapfer m.fl. 2022 for mer om dette).

Flere av RMP-tiltakene bidrar til gode leveområder for pollinerende insekter. Eksempler er skjøtsel av slåttee-
eng, beiting av ugjødsle områder og underkulturer med kløver. I tillegg kom egne pollinatorsoner inn som et mulig RMP tiltak i 2019. I noen få fylker ble det fra 2019 gitt tilskudd til å sette av soner av jordbruksarealet (eller tilgrensende areal) for å så pollinatorvennlige frøblandinger og/eller skjøtte pollinatorvennlige soner. Senere har bruken av tiltaket spredt seg til flere fylker.

HVA ER EN POLLINATORSONE?

Hvordan sonene for pollinatorene skal være for å få RMP-støtte er forklart i det enkelte fylkes veileder for RMP. Fylket står fritt til å velge sats for tiltaket, maks lengde det kan gis støtte til og hvilken type arealer/hvor en kan etablere soner for pollinatorer for å få støtte. Felles krav til slike pollinatorstriper er:

- Sonene må ha pollinatorvennlige blomster gjennom vekstsesongen.
- Arealet skal ikke være gjødslet eller sprøytet med plantevernmidler.
- Pollinatorstriper skal minst være 2 meter brede. Søker man også om andre tilskudd, som grasdekte soner for å hindre avrenning, skal blomsterplantene finnes i hele bredden av området en søker støtte til.

I flere fylker legges det vekt på at sonene skal slås. De fleste fylkene har både en høy og en lav sats. Høy sats gjelder pollinatorstriper som ikke samtidig er del av et annet tiltak. Lav sats gjelder områder med flere tiltak på samme areal, som for eksempel grasdekte vannveier som da også skal ha blomsterplanter.

Andelen av søknadene som gjelder lav sats (arealer der det både er pollinatorsoner og annet RMP tiltak) er redusert over tid. Andelen med lav sats utgjorde 22 % i 2020, men var redusert til 14 % i 2022, selv om lengde av sone med lav sats var tredoblet.

FØRSTE ÅR MED TILTAKET

Soner for pollinatorer ble tatt i bruk i 2019 i Østfold, Akershus og Buskerud (Viken) og i Hedmark og Oppland (Innlandet). I Viken var ordningen begrenset til områder under marin grense, mens det ikke var noen begrensninger på hvilke områder som kunne bruke tiltaket i Innlandet. Vestfold og Telemark, Agder, Rogaland og Vestland innførte tiltaket i 2020. I Trøndelag ble tiltaket tatt i bruk i 2021, men der var tiltaket

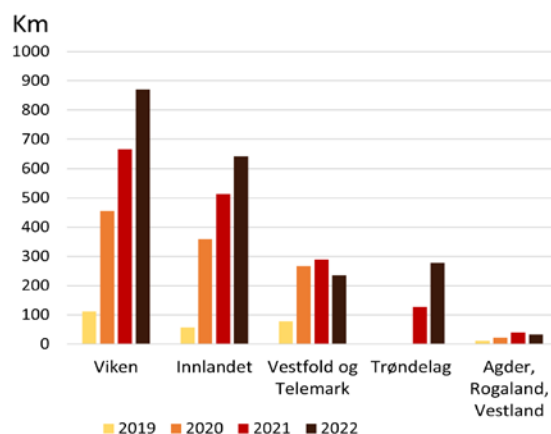
begrenset til jordbruksarealer med korn, potet og grønnsaker.

ANTALL SØKERE OG LENGDE AV POLLINATORSONER

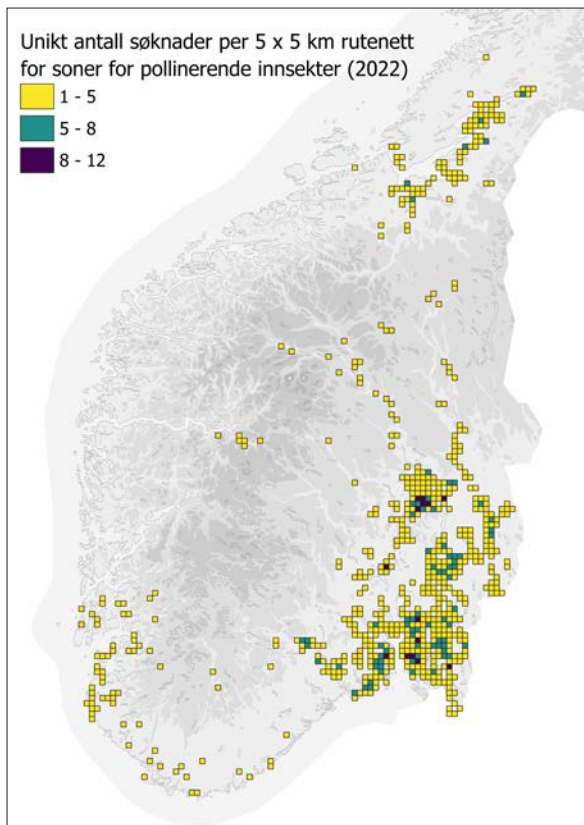
Tabell 1: Antall kilometer og antall søkere (i parentes) av pollinatorsoner per fylke fra 2019 til 2022.

	2019	2020	2021	2022
Viken og Oslo	111,7 (106)	455,0 (266)	665,7 (391)	870,4 (487)
Innlandet	56,4 (51)	358,9 (143)	513,1 (242)	642,2 (272)
Vestfold og Telemark	77,6 (60)	266,8 (156)	288,7 (185)	235,3 (174)
Agder		2,5 (9)	7,1 (19)	5,7 (17)
Rogaland	12,1 (33)	16,9 (44)	24,0 (54)	21,5 (59)
Vestland		2,1 (3)	8,1 (12)	5,8 (9)
Trøndelag			126,9 (72)	278,1 (142)

Tabell 1 viser at det i alle områder var en betydelig økning i lengde av pollinatorstriper fra første til andre år med tiltaket. Bruken av tiltaket har fortsatt å øke over tid i områder som Viken og Innlandet, men ikke i samme omfang fra 2020 til 2022. Vestfold og Telemark skiller seg ut med at det bare var en liten prosentvis økning i lengde av striper mellom 2020 og 2021, og mellom 2021 og 2022 gikk bruken av ordningen ned. Nedgang i bruken av ordningen mellom 2021 og 2022 var det også i Agder, Rogaland og Vestland. Til tross for dette økte bruken av ordningen totalt sett for Norge fra 2021 til 2022.

Figur 1. Antall kilometer med pollinatorsoner fra 2019 til 2022 for utvalgte fylker i tabell 1.

Figur 2. Antall søkere innen 5x5 km rutenett.

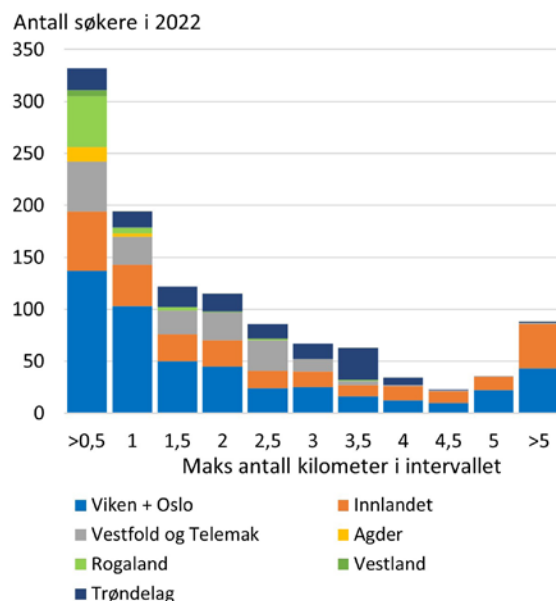
Kartet i Figur 2 viser den geografiske fordelingen av antall søkere av soner for pollinatorer innen 5x5 km rutenett. Pollinatorsoner er en ordning som først og fremst benyttes i kornområdene.

KOMPENSASJON TIL BONDEN

I Viken, Innlandet og Trøndelag har foreløpig sats i veilederen vært 10 kr per meter for pollinatorsoner med høy sats og 5 kroner per meter for lav sats. Vestfold og Telemark startet med en med betydelig høyere støtte til pollinatorsoner i 2019, hele 50 kr per meter var forventet i 2019. Forventet utbetaling ble imidlertid redusert til 15 kr per meter i 2020 og 10 kr per meter i 2021 og 2022, samtidig som en innen fylket ikke skilte på lav eller høy sats. Også maks lengde den enkelte kunne få støtte for endret seg fra 3000 til 2000 meter i Vestfold og Telemark mellom 2020 og 2021. Viken og Innlandet har hatt maks lengde på 5000 m, mens Trøndelag har hatt grense på 3000 m. Agder hadde en høy sats på 30 kr per meter og lav på 10 kr per meter, men begrenset utbetalingen til hver søker til 10 000 kr. Rogaland hadde sats på 40 kr per meter for alle pollinatorsoner, men maksimalbeløpet (5000 kr) begrenset i praksis dette til 125 meter fra 2019 til 2021. Det ble doblet i 2022. I Vestland ble ordningen i 2022 begrenset til Lærdal og kun 125 meter per søker, satsen var 50 kr per meter og kan gjelde også naturlig blomsterrike felter.

LENGDE AV POLLINATORSONENE

Pollinatorsonene er i snitt ca. 300 meter lange. Lengden varierer fra noen få meter til nesten tre km. En bonde har ofte flere striper, og i 2022 søkte medianbonden om støtte til nesten 1200 meter med pollinatorsoner. Det første året var det færre begrensninger på total lengde per søker. Senere har det blitt begrensninger på dette i alle fylkene. Imidlertid varierer det hvor mange meter totalt en søker kan få støtte til. Denne begrensningen kombinert med relativt mange mindre gårdsbruk gjør at det først og fremst er i klassen under 500 meter vi finner søkere fra Agder, Rogaland og Vestland, se Figur 3.

Figur 3. Antall søkere i 2022 delt inn etter fylke og total lengde med pollinatorsoner i søknaden om RMP støtte.

STEDFESTINGEN AV POLLINATORSTRIPENE

Når bonden søker om støtte tegnes det en linje i en kartløsning. Vi kan derfor se på hvordan pollinatorsonene ligger i forhold til veier og i forhold til om de er på samme sted over flere år.

POLLINATORSONER LANGS VEI.

At pollinatorsoner ligger langs vei gjør at vi får mer variasjon i jordbrukslandskapet der folk ferdes, men samtidig er trolig soner for pollinatorer tett innpå stor trafikk ikke ideelt for insektene. Vi har definert «tett innpå» som innen en avstand på 10 meter fra den tegnede linja. Med denne definisjonen ligger rundt 25 % av stripene tett innpå vei, men hovedsakelig er dette private veier som ofte har liten trafikk. Andre veier tett innpå sonene, som vist i figur 2, utgjør bare 7-8 % av total lengde. Blant de offentlige veiene fant vi pollinatorstriper først og fremst langs fylkesveier,

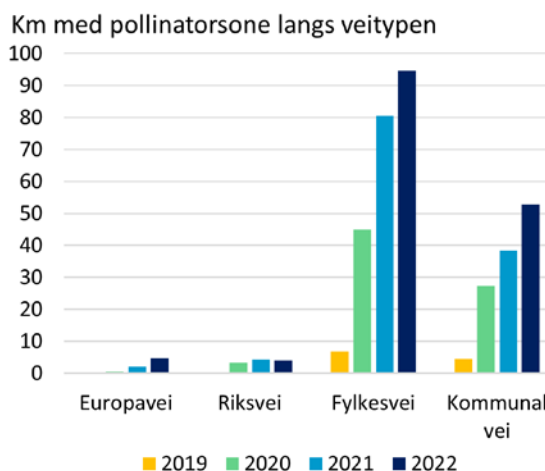

Humle på honningurt. Foto: Wenche Dramstad

mens mange også lå langs kommunale veier. Dette er veier som gjerne har noe mindre trafikkbelastning.

ER POLLINATORSONER FLERÅRIGE?

Det er ønskelig med flerårige pollinatorsoner. Derfor har vi sett på i hvilken grad stripene er flerårige. Dette er gjort ved å se om vi finner igjen stripen på samme sted (definert som innenfor en avstand på 10 meter) senere år. Vi fant igjen 76 % av pollinatorstripene som ble registrert i 2019 på samme sted i 2020. Andelen som finnes på samme sted faller litt over tid, men 61 % av stripene fra 2019 er med i 2022, se Tabell 2. I 2020 kom det med flere nye områder og flere søkte i områder som allerede hadde ordningen. Hele 83 % av lengden av pollinatorstripene fra 2020 fant vi igjen i 2021, mens 70 % av stripene fra 2020 var på samme sted i 2022. Selv om total lengde av pollinatorstriper øker er det ikke alle striper som fortsetter på samme sted over tid. Det faller fra noen pollinatorstriper, og andre nyetablerers. Det er imidlertid positivt at

Figur 4. Figuren viser lengden på pollinatorsoner langs veier fra 2019 til 2022, innenfor 10 meter fra veiene.

andelen av pollinatorstripene som videreføres er ganske høy, rundt 80 % fra ett år til det neste.

Tallene viser også at sannsynligheten for at en pollinatorstripe som har vart i to år skal fortsette, er større enn sannsynligheten for at en nyetablert stripe skal være på samme plass til neste år. Reduksjonen i videreføring mellom 2020/2021 og 2021/2022 fra 83 til 80 % henger nok sammen med at total lengde av pollinatorsoner en kan få støtte til per søker har gått ned flere steder.

Tabell 2. Prosentandel av pollinatorstriper fra året i raden som var på samme sted i året for kolonna (innen 10 meter buffer) i begge år.

År	2020	2021	2022
2019	76%	70 %	61 %
2020		83 %	70 %
2021			80 %

REFERANSER

- Klima- og miljødepartementet (2021). Tiltaksplan for ville pollinerende insekter. 2021–2028. 08/2021.
- Landbruksdirektoratet (2017). Faggrunnlag for nasjonal strategi for villbier og andre pollinerende insekt.
- Departementa (2018). Nasjonal pollinatorstrategi. Ein strategi for levedyktige bestandar av villbier og andre pollinerende insekt. M-0750 N, 06/2018.
- Kapfer, J., Pedersen, C., Sickel, H., Stokstad, G., Dramstad, W. (2022) Hva er gode landskap for pollinerende insekter? NIBIO-rapport;8(65)

FORFATTERE:

Grete Stokstad og Shivesh Karan